

geresa dels seus cants, i se'n va, i un testimoni que explica que se'n va perquè el trobador no tracta amb equitat els vell: «—En Guiraut Riquier, lassa / suy, quar tant seguetz trassa / d'aquests leugiers chantars. / —Pros femna, quar vilheza / vos a faitz chans amars. / —Sénher, de vós se deza / tant qu'als vielhs non etz pars» (ELevy, *Litbl.* x, 420; PSW II, 215b). Però Guerau Riquier, trobador tardà, del tercer quart del S. XIII, era de Narbona i havia viscut llargament a Catalunya i a Espanya, de manera que ni per a Narbona podríem estar segurs si a base d'aquest hapax reivindicàvem l'occitanitat d'aquest mot.¹

Encara més desconegut dels dialectes castellans; en aquest domini, però, quedà antigament el derivat CONDENSARE > *condesar*, avui a penes conegut, però ben viu a l'Edat Mitjana per a «guardar, poner en custodia i depósito una cosa» [S. XII], i amb més llarga vida en l'acc. 'estalviar, fer economies', amb el freqüent derivat *condesijo* 'dipòsit', i *condesa* 'junta, multitud' o potser 'desig de guardar':² d'aquest CONDENSEA vindria segons Balari el nom del nostre poble *Conesa* a la Conca de Barberà, amb el significat bàsic d'"espessura, bosquina"; en relació alhora amb aquest i amb el cast. *condesijo* sembla estar *densicula* i *densa* que apareixen tots dos en el baix llatí d'un doc. berguedà de 987, com a sinònims de *bosc* (veg. Bastardas, en Bast.-Bass., 895-6). *Condesar* 'guardar' i els derivats *condessa* (o *-esa*?) i *condessillo* «aquilo em que alguna cousa se guarda» figuren també en antics docs. portuguesos (Santa Rosa de Viterbo, s. v.).

En català modern el mot ha seguit viu quasi pertot, si bé poc o gens en el País Valencià, on en el sentit de 'desar, deixar endreçat, guardat' el reemplaça *alçar* (J. G. M., «El Camí», 14-iv-34) en coincidència amb el cast. popular *alzar*. En el Princ. s'usa avui pertot, i és de notar que a Barcelona i comarques immediates el present es pronuncia *déza* amb *e* tancada, però *déza* que és el resultat fonètic a esperar de la *E* tancada de DENSAT, resta tant a Girona i Empordà (1912 ---) com en el CpTarr. (La Selva, 1956, etc.) i certament en altres parts del cat. or. (Cardona, Reus, segons *AlcM*): la tancada es deu a l'analogia verbal, però observem que el cas es repeteix en *pesa* (en forma tant més notable que aquest forma contrast amb el substantiu *pés*; cf. *mésos*, *més*, *MENSIS*, on no hi ha analogia verbal, i també existeix oposició entre Barcelona i Girona-Empordà).

El significat avui, amb poques i localitzades excepcions, és en el Princ. 'endreçar, guardar en el seu lloc els objectes'. Tanmateix hi ha una supervivència del significat medieval quan, en estil familiar i afectiu, diem a algú que «es desi», que es retiri: «*desa't*, noi, *desa't*, que t'esbroncaran: ho fas malament».³

Montoliu (BDC III, 62) suposa així l'evolució semàntica per arribar al sentit general modern: 1 'espessar', 2 'acostar una cosa a una altra', 3 'posar moltes coses juntes', 4 'tancar per guardar'. Que el primer pas està ben vist i que es passà de 1 a 2 sembla que es pot assegurar: també en francès *serrer* és el mot que modernament ha pres el sentit de

'desar, endreçar'. En la resta Montoliu es guia per la seva mala interpretació del passatge del *Fill del Senescal*, però *desar* no ha significat mai 'vigilar, tenir compte' com creu ell. L'acc. real que precedí a la moderna, fou màximament la de 'retirar', 'llevar del pas, llevar de carrera', que al capdavant és l'essència del que un fa quan endreça o desa objectes; amb això venia a coincidir el canal 'ajuntar coses'. L'acc. moderna la tenim ja ben clarament en textos del S. XVII almenys: «las donas cuydaren de *desar* y amagar lo bo y millor tenien en sas casas», doc. barceloní de 1641 (*BABL* VIII, 17), en el qual, però, veiem palpablement com encara es mantenia irrecindida l'íntima unitat semàntica amb 'amagar'.

A les Illes al costat del tradicional, general i originari *desar*, s'estengué una forma derivada, molt tardana, *adesar*, que alguns mallorquins han volgut que fos preferida literàriament a *desar*; sembla que aquí hi ha un excés de zel localista, que els interessats en la unitat de la llengua literària, haurien de mirar desfavorablement: observem que es tracta d'una forma molt tardana, no se'n coneixen testimonis anteriors a 1840 (*DFgra.*), o primeria del S. XIX a Menorca;⁴ i si bé aquesta variant apareix a totes tres illes (civ. *adesà*: guardar», PzCabr.), ni tan sols a les Balears, però, sembla ser ben general, encara que hi predomini força. Trobem *adesar-se* junt amb *adesar-se* a Eivissa,⁵ el dicc. de Tarongí («Un mallorquí») porta *adesar*, però acaba l'article amb la variant *desar*, el mateix *AlcM* dona la doble pronúncia *kuən səz dɔnəz ədɔzən* i *dɔzən* per a Mallorca i Ciutadella, atribuint sens dubte la segona a Ciutadella. I és estrictament una variant balear, nova confirmació del seu caràcter molt secundari i de la seva probable formació recent; és desorientador dir que «predomina a Catalunya»: no «predomina» allò que és únic.⁶ *Adesar* sembla que degué néixer a tall de vulgarisme modern, no admes en l'ús literari, car encara en l'any 1632 portaven els docs. mallorquins, p. ex., «se féu escutar la font de la Vila, exermar y *desar* la sèquia» (*BSAL* VIII, 414).

Amb això no vull desconèixer que tota mena d'escriptors mallorquins, entre ells algun de tanta dignitat literària com Joan Rosselló de Son Fortesa han preferit *adesar* (i veg. les il·lustracions que en dono, infra); i proclamo ben alt el dret que tenen a usar aquesta forma no solament en certs tons literaris (en què podria restar única) sinó en tots. Però trobo molt excessiu, i fins desencaminat, que *AlcM* encapçalí *adesar* el seu article subordinant-li com a mera i humil «variant» el *desar* de tots els clàssics, antics i moderns, i general en la gran majoria del domini lingüístic. ¿No direm que ací fou l'ombra del futur Pep Gonnella la que imposa als autors de l'obra el seu criteri (cismàtic i pseudo-regionalista, en realitat robustament castellanista)?⁷ ¿Què dirien Moll i els mallorquins de bon criteri si, amb la raó que en el Princ. es diu generalment *allavores* i a penes enlloc *llavors*, pretenem que la llengua literària colgués *llavors* en el sac de les antigalles, i volíem que *allavores* o almenys *aleshores* fossin reconeguts generalment com a formes